

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

NAMANGAN MUHANDISLIK-QURILISH INSTITUTI

NamMQI
O'quv-uslubiy boshqarma
№ 98
«30» 08 20 24 y.

HOZIRGI ZAMONNING EKOLOGIK MUAMMOLARI
FANING O'QUV DASTURI

Bilim sohasi:

500000- Tabiiy fanlar, matematika va statistika

Ta'lim sohasi:

520000- Atrof muhit

Ta'lim yo'nalishi:

60520200-Ekologiya va atrof-muhit muhofazasi

Fan / modul kodi HZEM1204	O'quv yili 2024-2025	Semestr 2	Kreditlar 4
Fan / Modul turi Majburiy	Ta'lim tili O'zbek		Haftadagi dars soatlari 4
Fanning nomi	Auditoriya mashg'ulotlar i (soat)	Mustaqil ta'lim (soat)	Jami yuklama (soat)
1. Hozirgi zamonning ekologik muammolari	60 (30m/30a)	60	120

2.	<p>I. Fanning mazmuni</p> <p>Fanning o'qitishdan maqsadi – talabalarga hozirgi zamonning ekologik muammolari mavzularini chuqur o'rganish va ularni nazariy asoslarini, asosi tushuncha va qonuniyatlarini, insonlarni tabiatga ta'sirini hozirgi xolati, bugungi kundagi ilmiy texnik revolyutsiyasi va global ekologik inqirozlarni sabablarini o'rgatish hamda tabiatni muhofaza qilishga doir bilimlarini amaliyotga tadbir etish kumikasini hosil qilishdan iborat.</p> <p>Fanning vazifasi – Hozirgi zamonning ekologik inqirozi, mahalliy salbiy oqibatlar, iqlim o'zgarishi, potentsial ekologik xavflar, tabiatni muhofaza qilish qonunchiligi, ekologik muammolarni nazariy asoslarini qonuniyatlarini o'rgatishdan iborat.</p> <p>II. Asosiy nazariy qism (ma'ruza mashg'ulotlari)</p> <p>III.1. Fan tarkibiga quyidagimavzular kiradi</p> <p>1-Mavzu. Kirish. Ilmiy texnik revolyutsiyasi va global ekologik inqiroz. Fan texnika inqiloblarini jamiyat va tabiatning, inson va atrof muhitga ta'siri. XX asrning tabiatga qoldirgan asoratlari.</p> <p>2-Mavzu. Ekologik muammolar. Umumiy ekologik muammolar va ularni kelib chiqish sabablari. Global, regional va lokal ekologik muammolar.</p> <p>3- Mavzu. Global ekologik muammolar. Global ekologik muammolarga gidrosfera va atmosferani ifloslanishi. Ozonosfera muammolari. Antropogen omillarni biosferaga ta'siri. Smoglar.</p> <p>4- Mavzu. Tiklanadigan tabiiy boyliklar va ekologik muammolar. Cho'llanish. Qurg'oqchilik va o'rmonlarni qurishiga qarshi kurashish. Sanoatning tabiiy muhitga qoldirgan salbiy oqibatlari.</p> <p>5- Mavzu. Iqlim o'zgarishlari, cho'llanish jarayonlari. Iqlim o'zgarishi, tuproq sho'rlanishi va eroziyasi. Cho'llanish jarayoni, o'simliklar dunyosiga ta'siri.</p> <p>6- Mavzu. Suv ekosistemalari va havoning ifloslanishi. Mintaqa biosferasidagi bo'lgan transportning ta'siri... Atmosferaning ifloslanishi va uni ifloslovchi manbalar.</p> <p>7- Mavzu. Potentsial ekologik xavflar. Potentsial ekologik xavflar va ekologik xavfsizlikning asosiy yo'nalishlari.</p> <p>8- Mavzu. Sanoat qurilishi va qishloq xo'jaligi. Transportning iqlim ishtidagi axamiyati. Qishloq xo'jaligi va oziq-ovqat ishlab chikarish.</p> <p>9- Mavzu. Aholini oziq-ovqat maxsulotlari bilan ta'minlash muammolari.</p>		
----	---	--	--

<p>Koronavirus pandemiyasini jaxonda qishloq xo'jaligi mahsulotlarini ishlab chiqarishga ta'siri. O'zbekistonda aholini oziq-ovqat mahsulotlari bilan ta'minlash muammolari.</p> <p>10- Mavzu. Biologik xavfsizlik. Biologik xavfsizlik tushunchasi. Biologik xavfsizlik va oziq-ovqat mahsulotlari import va eksporti. O'zbekistondagi milliy biologik xavfsizlik</p> <p>11- Mavzu. Chiqindisiz va kam chiqindili texnologiyalar zamon talabi. Ikkilamchi resurslar va ulardan foydalanish muammolari. O'zbekistonda kam chiqindili texnologiyalar haqida.</p> <p>12- Mavzu. Insonga ta'sir qiluvchi zamon ekologik omillari. Insonga ta'sir qiluvchi ekologik omillar. Qurg'oqchilik natijasida qishloq xo'jaligi ekinlari hosildorligini pasayishi.</p> <p>13- Mavzu. Insonning tabiatning ekologik xolatiga salbiy ta'siri. Inson o'z faoliyati bilan tabiatga turli salbiy ta'sirlar ko'rsatishi. Ovchilik natijasida hayvonlarni kamayishi, yerlarni xaydash natijasida yaylovlarni buzilishi, o'rmonlarni kesilishi.</p> <p>14- Mavzu. O'zbekistonda atmosfera havosini buzilishi. O'zbekiston bo'yicha ifloslantiruvchi moddalar dinamikasi. Atmosfera havosida ifloslantiruvchi manbaalar tarqalishi va usullari.</p> <p>15- Mavzu. Hozirgi zamon ekologik muammolarini hal qilish yo'llari. Xalqaro xamkorlikning roli. Xalqaro ekologik xamkorlikdagi asosiy tendensiyalar.</p> <p>III. Amaliy mashg'ulotlari bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar Amaliy mashg'ulotlar uchun quyidagi mavzular tavsiya etiladi:</p> <p>1. Ekosistemalar to'g'risidagi turli qarashlarni adabiyotlar yordamida tahlil qilish.</p> <p>2. O'zbekistonda monitoring tizimi ma'lumotlarini o'rganish va tahlil qilish.</p> <p>3. Biotani monitoringlash usullari</p> <p>4. Zararli gazlarni ruxsat etilgan me'yorlarini o'rganish va tahlil etish.</p> <p>5. Ikkilamchi resurslardan foydalanishni tahlili.</p> <p>6. Chiqindisiz va kam chiqindili texnologiyalar zamon talabi.</p> <p>7. Aloxida ekosistemalarni ekologik vaziyatini o'rganish, baholash va xaritalashtirish.</p> <p>8. Ekosistemalarga oid mavzudagi o'quv filmlari namoishini tahlil.</p> <p>9. Quruqlik ekosistemalari xilma xilligiga oid taqdimotlar.</p> <p>10. Okeanlar ekosistemalari bo'yicha ma'lumotlarni o'rganish va tahlil qilish.</p> <p>11. Agroekosistemalarni xususiyatlari (mavzuga oid uquv filmlar namoishi).</p> <p>12. Dunyo xaritasi bo'yicha ma'lumotlarni o'rganish, tahlil qilish.</p> <p>13. Biosferaning tuzilishi, uning yerning boshqa qatlamlari bilan nisbatini sxemalarda ko'rib chiqish.</p> <p>14. Biosferada moddalar almashinuvining antropogen tuzilishi</p> <p>15. Atmosferaga tashlanadigan anerozol va gazlarning havoda tarqalishini hisoblash.</p> <p>Amaliy mashg'ulotlar multimedia va kompyuter qurilmalari bilan jihatlangan auditoriyada bir akademik guruhga bir professor - o'qituvchi tomonidan o'tkazilishi zarur. Mashg'ulotlar faol va interaktiv usullar yordamida o'tilishi, mos ravishda munosib pedagogik va axborot texnologiyalarini qo'llash maqsadga muvofiq.</p>
--

Qo'shimcha adabiyotlar

5. Sh.M. Mirziyoyev. Qonun ustivorligi va inson manfaatlarini ta'minlash –yutuq taraqqiyoti va xalq faravonligining garovi. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi qabul qilinishining 24 yilligiga bag'ishlangan tantanali marosimdagi ma'ruza 2016 yil

7 dekabr .-T.: "O'zbekiston" NMIU,2016 .-48 b

6. Sh.M.Mirziyoyev. Buyuk kelajagimizni mard va olijanb xalqimiz bilan birga quramiz.-T.: "O'zbekiston" NMIU,2017.-488 b

8. O'zbekiston Respublikasining yanada rivojlantirish bo'yicha Harakatlar strategiyasi to'g'risida .-T.:2017 yil .PF-4947-son farmoni.

9. Sh Otaboyev N.,Nabiyev Inson va biosfera .O'quv qo'llanma.Toshkent: 1995.-85 b

10. Sh Otaboyev, Z. Malikov., M. Mirsovurov., Ekologiya. O'quv qo'llanma.-T.: Chinor

Axborot manbalari

11. WWW.gov.uz-O'zbekiston Respublikasi hukumat portal.

12. WWW.youtube.uz-video roliklar portal

13.http:www.enviroment.ru.

14. http:www.ecology.ru.

15. http:www.environ.com.

16. http:www.slin.prod.com.

7. **Fanning o'quv dasturi Namangan muhandislik - qurilish instituti Kengashining "30" 2024 yildagi № 7 - sonli bayoni bilan tasdiqlangan.**

8. **Fan / modul uchun mas'ullar:**

Sh.Raxmanov– NamMQI "Mehnat muhofazasi va ekologiya" kafedrasi dosenti.
S.Atamirzayeva – NamMQI "Mehnat muhofazasi va ekologiya" kafedrasi katta o'qituvchisi.

9. **Taqrizchilar:**

A. Xamdamov– NamMTI "OOT" kafedrasi professori. dosenti.t.f.d.

A.Botirov– NamMQI "Mashinasozlik texnologiyasi" kafedrasi dosenti.